

Siden af nye Bygder kan de ældre meget vel have vedblevet at bestaa, til de efterhaanden smeltede sammen med de nye, saaledes som Megalitikulturen og Enkeltgravskulturen i Tiden smeltede sammen i Jylland.

Det samlede Indtryk af la Cours Bog bliver da dette, at den vel byder en Del Sammenstillinger af Værdi, og betydelige Stofmængder, men at store Dele af den, og netop de Dele, som skulde give det nye, er en Forløftelse paa en Opgave, som for Tiden er uløselig. Undertiden synes Forfatteren selv at være ved at erkende dette. Man forstaar dog, at han en Gang begyndt har ønsket at føre sit Arbejde til Ende. Under alle Omstændigheder byder den Incitamento af betydelig Værdi. I Sammenligning med sine nærmeste Forgængere har den utvivlsomme Fortrin i den overvejende nøgterne Vurdering, som præger den, ligesom den har præget det bedste af Vilh. la Cour's tidligere Produktion, især hans »Danevirke«. Tilbøjeligheden til at lade Fantasi og Kombinationen spille, som heller ikke er la Cour helt fremmed, er for det meste heldigt avet. Man maa ønske for ham, at han i Fremtiden maa finde Stof, der ligger nok saa godt for hans store Arbejdskraft, og som tillige kalder stærkere paa hans Evne til at se primært. Der er nok af dem, der skriver Bøger paa andres Iagttagelser.

Hans Kjær.

H. Zangenberg: Danske Bøndergaarde. Grundplaner og Konstruktioner. 1925 (Danmarks Folkeminder Nr. 31).

Gennem Dansk Folkemuseums Aarsberetninger kender Tidsskriftets Læsere det energiske Arbejde, som Museet nu, i yderste Øjeblik, sætter ind paa at undersøge vort Lands gamle Bondebygninger, og Museumsinspektør, Arkitekt Zangenbergs Bog, som er det første større litterære Resultat af disse Undersøgelser, har kort været nævnt i Aug. F. Schmidts Litteraturoversigt. Men alt dette overflødiggør ikke en lidt nøjere Omtale af det interessante Værk, med de grundige og omhyggelige, af Forf. selv udførte Tegninger og den saglige, indholdsrige Tekst.

For Anmelderen, hvem Embedspligter og Nationalmuseets Arbejdsdeling i de senere Aar har forhindret i at tage aktiv Del i Bøndergaardsstudier, har det været en særlig Glæde at følge Arbejdets Fremgang og at læse Zangenbergs Bog. Den viser, at det ikke var forgæves, at min Kollega, Inspektør Jørgen Olrik og jeg allerede i D. H. F.'s første Meddelelser (1909) slog til Lyd for Undersøgelsen af vore Bøndergaarde¹⁾, at Olrik senere frem-

¹⁾ Sml. nu ogsaa F. o. N. V. p. 18.

satte sine nye lagttagelser over Grundplanernes historiske Udvikling, og at jeg selv i Tidsskriftets første Hæfte skrev en agitatorisk Artikel om »Stolper og Suler«, der ingenlunde var afklaret Videnskab, men først og fremmest tilsigtede at slaa til Lyd og ruske op af Dvale.

Folkemuseets grundige Undersøgelser, baade af Bygningsplaner og Konstruktioner, synes paa mange Maader at have styrket de Hypoteser, Olrik og jeg dengang fremsatte. Selvom der endnu er lang Vej frem, og selvom vi endnu f. Ex. maa afvente nye Resultater af de mærkelige Hustomtfund i Ginnerup, hvor Nationalmuseets 1. Afd. sikkert endnu nogle Aar kan fortsætte Undersøgelsen af den forhistoriske Landsby, underbygger Z.'s Fremstilling i høj Grad den Opfattelse, at Grundstammen i den danske Bondegaard er et eller to enlængede Huse, rundelte ved Tværvægge, og at de tre og firlængede Gaarde senere har udviklet sig af denne Type. Hans Skildringer af enlængede Huse og Gaarde fra Landets forskellige Egne, Vendsyssel, Thy, de sydfynske Øer og Als, er i saa Henseende meget instruktive, ikke mindst naar de sammenholdes med Gennemgangen af de mere komplicerede Typer. Ganske vist kan det misforstaas, at Forf. S. 16 kalder dem alle for »oprindelige Plantyper«, men det fremgaar af Sammenhængen, at der her ikke er Tale om Plantypernes indbyrdes Aldersforhold, og at »oprindelig« kun skal tages i Betydningen: de endnu eksisterende Bygningers ældste Tilstand. S. 66 er den historiske Opfattelse klart og tydeligt udtalt.

Slet saa klar er Forf.'s Stilling ikke overfor mine egne Hypoteser om Stolper og Suler. Paa dette specielle Felt nøjes han med sagligt og roligt at fremsætte de faktiske Oplysninger. Det er nyt og interessant, at Z. kan fastslaa Rygaasens Tilstedeværelse i næsten alle gamle Tagkonstruktioner, og meget lærerig er ogsaa hans solide Oversigt over Bindingsværkskonstruktionerne, ikke mindst hans Paavisning af de hidtil saa lidet undersøgte nørrejydske Højremshuse og hans ypperlige og instruktive Udredning af de fynske Sulers Udviklingshistorie. Det mærkes tydeligt, at Forf. oprindelig er Arkitekt, ikke Historiker, og det er ret betegnende, at han begynder Konstruktionskapitlet med Grundmur og ikke forsøger at ordne Bindingsværkets vexlende Typer i historisk Rækkefølge, skønt det netop er saa fængslende at følge Konstruktionernes Udviklingshistorie. Alligevel er det klart, at Z. paa afgørende Punkter giver mig Ret, baade i min Opfattelse af Bindingsværkets Betydning for Grundplanens Udvikling og i min Forklaring af Fænomenet: »Stolper paa Sten«

som en Forbedring af den primitive Byggemaades jordgravede Stolper.¹⁾

Iøvrigt vilde det være ganske uretfærdigt at bebrejde Forf., at han først og fremmest er de exakte Iagttagelsers Mand og viser stor Tilbageholdenhed overfor Hypoteser. I Studiet af vore Bøndergaardes Bygningshistorie er der endnu talrige Problemer at løse, Spørgsmaal som de firlængede Klostres Indflydelse, baade direkte og indirekte gennem Herregaardene, de danske Typers Sammenhæng med Nabolandene og de udefra kommende Impulser til Ildstedets Udvikling. Men i Øjeblikket er Hypoteserne ikke Hovedsagen. Hvad det i de nærmest kommende Aar i første Række gælder, er stadigt den fortsatte Indsamling af det svindende Stof. Om en Snes Aar er det uhjælpeligt forbi, og det vilde være Synd og Skam, om Bondelandet Danmark saa skulde staa ringere end Norge og Sverige, hvor der arbejdes med flere Kræfter og rigere Midler end hos os.

Allerede paa det nordiske Folkeminddeforsker møde i København 1924, da Forf. først fremlagde sine Arbejdsresultater i Foredragsform, vakte det stor Interesse hos vore skandinaviske Kolleger, og Bogen bliver nu livligt benyttet og citeret i vore Nabolande²⁾. Det mærkes tydeligt, at den har været tiltrængt, og afhjælper et Savn. Og det formindsker ikke dens Betydning, at Forf. selv fremhæver dens foreløbige Karakter, og at der endnu er et stort Arbejde at gøre, inden den gammeldanske Bøndergaards Bygningsskikke er tilstrækkeligt kendte og udforskede.

¹⁾ I det hele suppleres den her anmeldte Bog paa mange Punkter af Zangenbergs Afhandling om Landbrugsbygninger i Landbrugets Historie Bd. IV (1926).

²⁾ Således f. Ex. i Gotthard Gustafsson i Bidrag til den skånska Gärdens Historia (Kgl. humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund, Årsberättelse 1926—27), der bringer mange værdifulde Billeder og en interessant Text. Den skånska Gaardtype, som i Virkeligheden er dansk-skånsk, viser meget store Overensstemmelser med Danmark vesten Sundet. Uden i øvrigt at komme ind paa nogen nøjere Omtale af det svenske Arbejde skal jeg kun benytte Lejligheden til at fremhæve, at Forf.'s teoretiske Tvivl om den firlængede Gaards sene Opholdelse i Forhold til den enlængede ikke virker overbevisende, lige saa lidt som hans Hypotese om den enlængede Types Sammenhæng med det sachsiske Hus.

Chr. Axel Jensen.